

SIMONE WEIL. UN CONTRABAN DIFÍCIL*

Adrià Chavarria

Crític literari i assagista. Professor d'Història

Bona nit a tothom,

“Una dona m’aparegué”. Aquest és el nom de l’única novel·la de la poeta anglesa, d’expressió francesa, Pauline M. Tharn, coneguda amb el pseudònim de Renée Vivien; van ser les classes de filosofia contemporània de la professora Fina Birulés les qui em van fer conèixer l’obra de Simone Weil (París 1909- Ashford 1943). Entre l’escriptor i el lector s’estableix, de vegades, una relació de contraban. Quan comences a treballar a un autor fonamentes amb el seu llegat una mena de relació furtiva. Tens tanta fam d’ell que te’l engoleixes sense aturall. Ara bé, com no som del tot ingenus, aleshores durant els primers furts només reculls allò que t’interessa i allò que s’acondiciona més a la teva manera de veure el món i actuar. Simone Weil sempre va actuar, des de la perspectiva de “l’acció” que deia Hannah Arendt: parlem i actuem en l’escena del món de les aparences. I en aquest món són els altres: el compromís obrer de Weil, la participació de miliciana a la columna Durruti, el govern francès a Londres etc. Esmento això dels furts perquè quan vaig llegir la meva tesina ara fa uns 5 0 6 anys, vaig deixar de banda l’antisemitisme dels seus escrits, que és el tema que tractarem avui.

Remetren’s a ella i a l’autoritat de la seva obra, en un centre d’estudis jueus, no em situa en un lloc fàcil. L’assaig a la força grinyolarà. El contraban poètic amb ella se’m fa difícil. Darrerament, quan se’m presenta l’ocasió de parlar i escriure sobre la seva obra, m’he d’aturar a rumiar-ho. Se’m fa un neguit d’incomoditat, però continuo endavant. Malgrat tot, el seu llegat –el seu dipòsit d’or cristal·lí¹- em trasbalsa. Els seus texts - excepte els del judaisme- ens

¹ Aquest concepte és el mateix que va fer servir Simone Weil, en una carta a la seva mare, en referència a una suposada “autoritat” sobre l’herència seu llegat intel·lectual. La carta porta la data del 18 de juliol de 1943. Diu el següent: “*Darling M.*, creus que tinc alguna cosa per donar. Això que expresses està mal formulat. Jo també albiro una mena de certesa interior que va creixent, i que em fa sentir dins meu una mena de dipòsit d’or pur que serà per transmetre. Però l’experiència i l’observació dels meus contemporanis em persuadeix, cada cop més, que no hi ha ningú per rebre-ho. És un bloc compacte. Allò que s’afegeix fa pinya amb la resta. A mesura que creix el bloc, esdevé més compacte. No puc distribuir-

travessen amb força allò que abans podríem anomenar ànima. De vegades, les seves lectures et destralen. La primera sensació és la incomprensió més absoluta, però a la vegada el seu missatge interpel·la i sospites que no anava pas equivocada, excepte amb el tema del judaisme.

Weil era immensament platònica. A causa d'això tenia una actitud més procliva envers els deures que no pas pels drets. No li hagués agradat l'actual política legislativa del nostre govern, recolzada amb aquest nou Estatut² de baixa estofa que entre tots hem escollit. Per exemple, en el capítol I es proclama tot un rosari de vint drets, i en canvi només suggereix tres deures que fan parella amb altres tres drets.

Som del parer, que les millors aportacions de Weil van ser els textos redactats a Londres per al govern francès de De Gaulle a l'exili. D'allí sorgiran *L'arrelament*³, *Els escrits de Londres i les darreres cartes*⁴ i *La font grega*⁵. El primer és dels llibres més insuportablement rigorosos de l'autora, tant per les qüestions que tracta, com pels temes que proposa. Escriu a l'entorn de les necessitats i dels esforços que l'ànima dels francesos hauran d'assumir després de l'alliberament alemany. El darrer assaig d'aquest llibre és la reflexió sobre el desarrelament que pateix la classe obrera francesa, però de retruc també tota la cultura occidental. El darrer corpus londinenc el formen tota una sèrie de propostes polítiques concretes per a després de l'alliberament. L'interessant article "La persona i allò sagrat" –on ja de primer moment es posiciona contra el personalisme⁶ de Mounier, sense

lo en blocs petits. Per a rebre-ho necessitaria un esforç. I un esforç és tan cansat!". És una traducció del francès per part meua. Weil, Simone. *Écrits de Londres et dernières lettres*. París, Gallimard, 1957 (1ª edició).

² Estatut d'Autonomia de Catalunya. Títol I. Capítol de drets, deures i principis rectoris.

³ Weil, Simone. *L'Enracinement*. París, Éditions Gallimard, 1949. Aquests fragments es publicaren per iniciativa d'Albert Camus. Recordem que tots els texts de Weil, excepte el llibre *Reflexions sobre les causes de la llibertat i de l'opressió social* i l'article "L'Iliada i el poema de la Força", la resta dels texts eren inèdits.

⁴ Weil, Simone. *Écrits de Londres et dernières lettres*. París, Éditions Gallimard, 1957.

⁵ Weil, Simone. *La Source grecque*. París, Éditions Gallimard, 1953. Un dels articles d'aquest recull, i dels més punyents de la seva obra "La Iliada o el Poema de la Força" es troba traduït al català en el recull *Escrits sobre la guerra*, que publicà Edicions Bromera l'any 1997, traduït per Anna Berenguer i Isabel Ortega.

⁶ En aquest text parla de la relació de la persona amb la cosa sagrada. Només començar desqualifica el personalisme. Diu: "És la prova que el vocabulari de la moderna corrent de pensament dita personalisme

esmentar-lo , una posició radical vers la redacció d'un nou projecte de Constitució, la construcció d'una nova república, les actuacions del govern provisional, un estudi sobre la declaració de les "obligacions" de l'ésser humà, i l'impactant article sobre la supressió dels partits polítics (ella és platònica, no ho oblidin! En certa manera creu amb la forma d'organització política que proposa Plató a *La República*), més les darreres cartes a Schumann i a la seva mare.

Com va dir Emmanuel Levinas: "Com parlar d'ella i, sobre tot, com parlar contra ella"⁷. El meu relat –el relat que tots ens fem sobre el nostre "què" som- amb ella em recorda la història amb una dona, que quan l'he oblidat, torna a aparèixer. Quan vaig parlar sobre la seva obra, a Vilanova el setembre del 2005⁸, em pensava que seria el darrer cop. Ara ja sé que aquella no era la darrera vegada, ni tampoc ho serà aquesta; em sorprèn que parli d'ella a la ciutat de Girona. Ciutat per a mi impossible; Som –i quan dic això obvio l'antisemitisme que analitzarem i que com veuran fa feredat o basarda- davant d'una aposta intel·lectual atrevida i radical. Però avui aquest no és el tema. El meu dubte és si la concessió al seu prestigi intel·lectual em porta a pensar si no serà el cas que estic fent-me una trampa, i de retruc a vostès per tal de fer-los caure en un parany moral. Dit d'una altra manera, som al davant d'una de les millors intel·lectuals-filòsofes de l'època d'entreguerres, tot i que ella en refusà formar-ne part⁹. Som al davant d'un pensament original i ferm. El seu "pecat" fou l'antisemitisme.

és errònia. Si hi ha un error greu de vocabulari, és fa difícil que no hi hagi un greu error de pensament".

Weil, Simone: "La persona i allò sagrat" dins *Écrits de Londres et dernières lettres*. Op. cit

⁷ Aquesta cita d'Emmanuel Levinas prové de l'article "Simone Weil contra la Bíblia" del 1952 aparegut a la revista *Évidences*, 24. La meua consulta de dit article prové de la recent edició castellana publicada a Buenos Aires. És un recull d'articles de Levinas sobre el judaisme. Podeu consultar: *Difícil libertad. Ensayos sobre el judaísmo*. Buenos Aires, Lilmod, 2005.

⁸ Aquesta conferència es pot consultar en el meu article "La fuerza en Simone Weil: Troya y Venecia salvada" dins d'un monogràfic entorn Simone Weil que vaig coordinar jo mateix per a la revista *Anthropos*. El número és el 211, juny 2006. pàgs. 155-162.

⁹ Fem referència a un carta on refusa el seu judaisme, i aprofita la defenestració de l'activitat pública com a professora per situar-se a fora del cercle dels intel·lectuals. Ho diu clarament que no sé sent jueva. És un carta que adreçà al Comissari de les Qüestions jueves quan ja es trobava a Marsella, primera parada del camí cap a l'exili nord-americà. Amb una fina ironia estranya, donada la situació, se sent contenta de no pertànyer a l cercle dels intel·lectuals: "(...) Però pel que fa al meu cas particular, insisteixo en expressar-li el reconeixement sincer que experimento cap al govern, per haver-me sostret de la categoria social dels intel·lectuals, i haver-me donat la terra, i amb ella tota la naturalesa. Doncs només posseïxen la naturalesa i la terra aquells als quals els hi ha entrat pel cos mitjançant el sofriment quotidià dels membres extenuats del cansanci". Weil, Simone. *Oeuvres*. IV, ed. Florence de Lussy. París, Gallimard, 1999, pàgs. 973-974.

I. El conflicte amb el judaisme

El tema del seu antisemisme és espinós, i potser fins i tot no hi ha manera de resoldre'l. Els hi dic d'avançada: és un tema que no conec del tot bé i que no se l'ha treballat en català –potser avui és el primer cop. En francès ho ha fet d'una manera mal descarnada Paul Giniewski, i en castellà sé que l'han treballat Alberto Sucasas – traductor de Giniewski al castellà- i Patricio Peñalver¹⁰. L'article que treballaré de Simone Weil s'anomena "Els tres fills de Noé i la història de la civilització mediterrània"¹¹. És un article conflictiu i amb una bona dosi d'antisemisme. Hi ha pel mig un intent aferrissat de defensar el cristianisme però sense sortir-se'n.

Les seves anàlisis i esmenes sobre els texts de l'Antic Testament són força errònies, imprecises i mal investigades. No hi ha un treball de recerca a fons. I l'intent d'estudiar comparativament les religions resulta pobre tant metodològicament com analíticament. Els treballs estan més resolts des de l'òptica d'un "cristicisme" eufòric – passat pel sedàs de la influència grecoplàtonica- que no pas des de la vessant d'una fe d'expressió catòlica. Hem de tenir en compte que Simone Weil no es va convertir mai al catolicisme, malgrat la pressió del pare dominic Perrin. No va acceptar prendre el sagrament del baptisme, precisament perquè pensava que l'actitud dogmàtica del catolicisme l'allunyava de la llibertat de la filosofia. Dit d'una altra manera, la reivindicació de pensar sense baranes dogmàtiques, la capacitat de denúncia des d'una llibertat autònoma, i la possibilitat de reprovar les males accions de l'església van anar sempre per davant que l'acatament al sagrament o dogma. Per tant, Simone Weil es trobà aturada per la força dogmàtica dels "anathema sit". L'església sempre ha condemnat certes actituds humanes i la llibertat d'actuar que comporta posar-les en pràctica. Diu l'autora: "(...) I és que hi ha un obstacle absolutament insuperable a l'encarnació del cristianisme. És l'ús dels dos únics mots *anathema sit*. No llur existència, sinó l'ús que hom n'ha fet. És això també el que m'impedeix de travessar el

¹⁰ En concret en l'article "Acotaciones al tema antijudío de Simone Weil". *Anthropos* 211, estiu 2006. pàgs. 178-188.

¹¹ Weil, Simone: "Els tres fills de Noè i la civilització mediterrània". Fou publicat en català l'any 1965 dins del recull *En espera de Déu*. Barcelona, Edicions 62, 1965. (pàgs.179-188).

llindar de l'Església. Romanc al costat de totes les coses que no poden entrar dins l'Església (...) Romanc sobretot a llur costat perquè la meva intel·ligència en forma part".¹²

Comencem a resseguir els seus posicionaments contra els texts bíblics hebreus, d'on derivaran les seves proclames antisemites. Dic d'avançada que deixo de banda un llibre, d'un autor que abans he citat, pel que fa al tema de l'antisemitisme de Simone Weil. L'autor és Paul Giniewski¹³, però al meu entendre la crítica és excessivament parcial i descarnada, sobretot pel que fa a les interpretacions psicoanalítiques sobre l'autora que crec que són d'un nivell poc rigorós.

L'article "Els tres fills de Noè i la història de la civilització mediterrània" es troba en el recull *En espera de Déu*¹⁴. Weil va intentar fer un estudi històric comparatiu de les religions a la civilització mediterrània. El primer que potser ens hauríem de preguntar és si tal civilització mediterrània ha existit mai, malgrat l'admiració fundacional que ens suposa les colònies gregues, i malgrat, per exemple, l'esforç del noucentisme en l'hora de relacionar la nova Catalunya del nou-cents amb un suposat esperit o manera de fer mediterrani. Weil comença a comparar diversos pobles del Mediterrani. La conclusió que n'extreu és que els hebreus, abans de l'exili de Babilònia, són els qui pitjor han malmenat la idea de Déu. A més a més, l'ocupació de la terra promesa ha anat acompanyada de l'extermini contra els pobles que l'habitaven, derivació que l'extreu de la lectura del llibre de *Josué*. D'altra banda, segons Weil, als texts hebreus no apareix la imatge de l'home just que sofreix, excepte en el llibre de *Job*, i que a causa d'això pensa que aquest llibre va ser segurament escrit forçosament en el període postbabilònic. Per

¹² Aquest és un fragment d'una carta adreçada al pare Perrin el dia 15 de maig del 1941. Nosaltres consultem l'edició catalana introvable que va editar edicions 62 amb pròleg de Jordi Maragall el 1965. El llibre porta per títol *En espera de Déu*. Són cinc articles històrico-teològics més sis "lletres-cartes" adreçades al pare dominic. Perrin les publicà l'any 1950 sota el títol *Attente de Dieu* a La Colombe edicions de París. En les cartes, Weil manifesta sobretot el sentiment "crístic" i la seva posició conflictiva enfront l'anatèmica catòlica; en l'article, però "Els tres fills de Noè i la història de la civilització mediterrània" ja apareixen les posicions contra la Bíblia i el déu dels jueus.

¹³ Giniewski, Paul. *Simone Weil ou la haine de soi* París, Berg International Editeurs, 1978. Hi ha una traducció al castellà de Alberto Sucasas l'any 1999 a l'editorial Riopiedras de Barcelona.

¹⁴ Weil, Simone. *En espera de Déu*. Op.cit. "Els tres fills de Noè i la història de la civilització mediterrània" (pàgs.179-190).

acabar-ho d'adobar l'autora creu que el poble jueu és també un poble tan idòlatra com el romà. Practiquen tot allò que critica la mateixa Torà: el culte als ídols. Això li porta a fer dir, que en els primers moments de l'ocupació romana de Palestina tots dos pobles s'entenen, ja que tots dos exercitaven una veneració per un culte estatal. Es nota que no ha llegit bé- i dic aquesta fórmula perquè és la mateixa que ella expressa quan comenta que *La Ilíada* no ha estat llegida bé per la tradició. Per exemple, si hagués llegit bé les pregàries de la *tephilà* (pregària) jueva, per exemple, l'*aleinu* hagués vist que són una crida constant a no cometre pecat d'idolatria: "per tant, confiem que aviat es manifesti la glòria que farà desaparèixer els falsos valors de la terra i destruirà tota font d'idolatria".

Anem a llegir alguns fragments d'aquest curiós article de Weil, escrit amb tota probabilitat abans de marxar cap als Estats Units a mitjans del 1941. Els primers temes que tractarà són la idea del Bé relacionada amb la bondat i el tema de la Passió del fill de l'home. Diu l'inici del text:

"La tradició respecte de Noè i dels seus fills projecta una llum esclatant damunt la història de la civilització mediterrània. Cal retallar-ne tot el que els hebreus hi han afegit per odi. L'interpretació és estranya a la mateixa tradició, això és obvi, ja que imputen una falta a Cam i fan recaure la maledicció damunt dels seus fills anomenat Canaan. Els hebreus es gloriejaven d'haver exterminat completament gran quantitat de ciutats i pobles en el territori de Canaan quan Josuè els conduïa. Aquell qui vol ofegar, encara més. No s'ha de rebre contra la víctima el testimoni de l'assassí"¹⁵.

Al llarg d'aquest article, Simone Weil plantejarà que la revelació sobrenatural no ha nascut del poble d'Israel, sinó que el judaisme ho adoptà pel seu contacte amb d'altres religions i cultures. Aquest és el cas, per exemple, del llibre de *Job*. A Simone Weil l'hi agradava molt, però sostenia que havia estat escrit després del retorn de l'exili babilònic, i que per tant estava amarat d'aquella cultura. Aquesta afirmació possiblement sigui certa. La nota conflictiva apareix quan Weil ho planteja de manera pejorativa, en el sentit que afirma que

¹⁵ Weil, Simone. "Els tres fills de Noè i la civilització mediterrània". Art.cit. (pàg 179).

des d'Israel la bondat de Job mai no hagués pogut aparèixer per ella mateixa. Tot allò bo d'Israel prové de les cultures forasteres a Israel, com planteja Emmanuel Levinas en l'article "Simone Weil contra la Bíblia", i tot això passat pel sedàs d'una lectura platònica que abrusa i potser encaixona el pensament de Weil. Dit d'una altra manera, potser còmica, Weil té fam de l'absolutisme de la idea del "Bé" de Plató. Amb una fam de caníbal vol menjar-se aquest "Bé" i se n'atipa massa. Ella pensa que el cristianisme ja es reconeix en els texts de Plató, que prefiguraven la idea de la bondat¹⁶ de Déu i en certa manera la prefiguració de la Passió, com també havien previst els fenicis, egipcis, i altres pobles, excepte Israel. Diu Levinas en aquest text:

"Hi ha en la doctrina de Simone Weil dues tesis que desconcerten. Aquesta doctrina imposa una lectura de la Bíblia per a què el Bé sempre sigui d'origen estranger al judaisme, i el Mal sigui específicament jueu. Pel que fa al Bé, es fa una idea absolutament pura, sense cap mescla, desproveïda de tota violència (...) El seu antijudaisme és de tipus gnòstic, concerneix preferentment als hebreus abans que al judaisme posterior a l'exili, en el que haurien incidit els caldeus, els egipcis, potser els druides, així com tots aquests pagans tan autènticament monoteïstes. Res en comú a Hitler. Quin consol!"¹⁷

Ara passem a analitzar el tema de la Passió. És curiós la marrada que realitza Simone Weil. A quin lloc havien de passar els fets que relaten la captura, passió i mort del "fill de l'home"? Doncs a Palestina argumentarà Weil, ja que Israel estava necessitada d'aquesta passió. És a dir, com Israel estava tan allunyat de la idea d'un Déu revelat, bondadós i no idolàtric el poble jueu necessitava la "salvació" mitjançant aquesta Passió. És increïble la justificació weilliana! Amb un ataüllament cec i mal llegit Weil mostra el seu rostre més negre d'antisemitisme. Aquestes afirmacions actuen per justificar-se i declarar-se fora del poble d'Israel (es fa ella mateixa el "herem" rabínic que era el procediment legal emprat per declarar fora

¹⁶ Pel que fa a la bondat Levinas expressa a través dels articles de Weil: "Únicament els escrits grecs, caldeus, egipcis, hindus, contenen una generositat plena. Els jueus només posseïxen un déu dels exèrcits – quin horror!- Però quina sort arribar a assabentar-se gràcies a Simone Weil de la traducció exacta d' *Adonai Zebaoth*" "Simone Weil contra la Bíblia". Dins de *Difícil llibertad*. Op.cit. (pàg. 162).

¹⁷ Levinas, Emmanuel: "Simone Weil contra la Bíblia". Dins de *Difícil llibertad*. Op.cit. (pàgs. 160-161).

d'Israel als heretges) i abraçar un catolicisme neta de qualsevol màcula hebrea? Havia llegit mai el Talmud?

Diu Levinas de Weil pel que fa al tema Passió:

“Consisteix, en primer terme, en carregar a totes les nacions del món –exceptuant Israel- la prefiguració de la Passió. Tesi que els jueus refractaris al cristianisme, podrien acceptar. No és a ells a qui els correspon refutar-la. Però es tracta d’una tesi que revela una idea preconcebuda sorprenentment(...) Simone Weil retorna a l’argument de la crítica: aquesta redreça la Passió amb l’ajuda de totes les mitologies per tal de veure en totes elles una amalgama de creences que anunciarien la Passió. Simone Weil les concep com a prefiguracions, i al mateix temps com una prova de la universalitat eterna del cristianisme. L’argument, tant sota la nova com l’antiga forma, commou poc. Demuestra massa poc”.¹⁸

II. “Israel i Roma són idòlatres”

Per les paraules escoltades ja ens ha restat clar que Israel no va poder desenvolupar mai la revelació sobrenatural. Ho hem sentit de Levinas, i Weil en l’article no fa altra cosa que ressaltar la impossibilitat de tal revelació. L’autora vol fer incisió en una connexió forçosa entre la Roma Imperial i Israel. El teòric punt de trobada és la idolatria ataüllada des del prisma d’un suposat déu nacionalista que compartien tant Roma com Israel. Quina comparació tan poc afinada! Quin estudi comparatiu de les religions tan destraler !

Tornem al text i escoltem com Simone Weil sosté la impossibilitat entre una revelació sobrenatural i una reivindicació nacionalista:

“A la revelació sobrenatural, Israel oposà un refús, perquè no calia un Déu que parlés en secret a l’ànima, sinó un Déu present a la col·lectivitat nacional i protector en la guerra. Volia el poder i la prosperitat. A desgrat de llurs contactes freqüents i prolongats amb Egipte, els hebreus restaren impermeables a la fe en Ossiris, en la immortalitat, en la salvació, en la identificació de l’ànima amb Déu per la caritat. Aquest refús féu possible dur a terme la mort de Crist.

¹⁸ Levinas, Emmanuel: “Simone Weil contra la Bíblia”. Dins de *Difícil llibertad*. Op.cit.(pàg. 161).

Es prolongà després d'aquesta mort, en la dispersió i el sofriment sense fi."¹⁹

Dit d'una altra manera, tot allò bo prové de qualsevol cosa estrangera a Israel. La revelació no es donà pas a Israel, ja aquest poble no va posar prou atenció- és molt important el tema de l'atenció" en Weil però aquí no el podem desenvolupar- a la cultura egípcia durant la captivitat –que narra la *Torà*- hebrea a Egipte. El refús a la salvació oferta per un déu caritatiu féu possible que els jueus portessin a Crist a la pena capital –aplicació però del decret de la *Torà* per blasfèmia i possible cas d'heretgia, ja que es proclama fill d'un déu únic tot consentint l'acusació que fa davant d'ell el gran sacerdot i sanedrí, com llegim a l'Evangelí. A més a més, per a Weil la incapacitat d'aprendre per part del poble jueu es perllonga en la dispersió diaspòrica. El càstig per no acceptar la idea d'un déu revelat i encarnat s'ha vist materialitzat en el sofriment dolorós que ha patit aquest poble! Realment això que diu és moralment intolerable, intel·lectualment pobre, i representa la seva quota màxima d'antisemitisme! Però Simone Weil era conscient que aquest sofriment i dispersió a la França de 1940 tornava a començar? Era conscient que ella havia de fugir a Marsella, Algèria i els Estats Units només pel fet de la seva etnicitat jueva?

"L'Imperi romà era aleshores realment idòlatra. L'ídol era l'Estat. Hom adorava l'emperador. Com que totes les formes de vida religiosa havien d'estar subordinades a aquella, no n'hi havia cap que pogués elevar-se per damunt la idolatria"²⁰.

La semblança entre Israel i Roma s'enllaçaria amb la idolatria del culte estatal. D'una manera lleugera i poc estudiada, Weil fa coincidir o comparar el poder de l'Emperador i del Senat romà amb el poder del Sanedrí i del Summe Sacerdot. Una mica agosarada la comparació, quan a més a més ho sosté sense cap mena d'investigació històrica de les realitats i organitzacions del poder hebreu i romà! La influència però d'Israel ha arrelat massa a Europa, i això tampoc agradava a Simone Weil:

¹⁹ Weil, Simone: "Els tres fills de Noè i la història de la civilització mediterrània". Art.cit. pàgs.184-185.

²⁰ Weil, Simone: "Els tres fills de Noè i la història de la civilització mediterrània". Art.cit. pàg.185

“Llurs prejudicis infiltrats a la substància mateixa del cristianisme, han desarrelat Europa, l’han separada del seu passat mil·lenari, han establert un compartiment estanc, infranquejable, entre la vida religiosa i la vida profana, aquesta essent completament heretada de l’època dita pagana (...) Ara potser es pot afirmar que el globus terrestre tot sencer està desarrelat i vidu del seu passat. I això perquè el cristianisme naixent no sabé separar-se d’una tradició que tanmateix havia anat a parar a la mort del Crist. I amb tot, no és pas contra la idolatria que el Crist havia llançat el foc de la seva indignació, sinó contra els fariseus, artífexs i adeptes de la restauració religiosa nacional jueva, enemics de l’esperit hel·lènic. “Vosaltres heu tret la clau de la coneixença”. Ha estat mai copsada la importància d’aquesta acusació.”²¹

És a dir, desenvolupa tota aquesta interpretació hermenèutica des d’un versicle de Jesús a L’Evangeli contra els fariseus. Per dir-ho d’alguna manera, la clau o la sendera del coneixement –des d’un punt de vista filosòfic i teològic-revelatiu- només podia ser grega, no pas jueva. Manta comparació entre els dos cultes idòlatres, però Simone Weil obvia o no recorda que els hebreus es revoltaren contra l’ocupació hel·lènica a Palestina –la revolta dels Macabeus al segle II abans de l’era comuna, i ja després al segle I i II de l’era comuna contra els romans amb la coneguda destrucció del segon Temple de Jerusalem- i que no volgueren començar a assumir el procés d’assimilació nacional i cultural romà!

Tot plegat, però, ens faria sospitar que la identificació entre els dos nacionalismes que proposa la filòsofa es besllumaria en els escrits que incideixen en la crítica a “allò **social**”. El fet social és analitzat en l’obra de Weil, especialment en els *Escrits sobre Alemanya*²², i en els escrits londinencs sobre l’Arrelament²³ i les darreres cartes²⁴, que abans hem citat. Aquesta desconfiança li prové també de les lectures de Plató, en concret de *La República*²⁵. Weil identifica la cosa o àmbit social amb la imatge del “gros animal” platònic: la influència d’allò

²¹ Weil, Simone: “Els tres fills de Noè i la història de la civilització mediterrània”. Art.cit dins *En espera de Déu*. pàg. 186.

²² D’aquest llibre només tinc la traducció italiana. Weil, Simone. *Scritti Sulla Germania*. Milà, Adelphi Edizioni, 1996.

²³ Weil, Simone. *L’Enracinament*. Op.cit

²⁴ Weil, Simone. *Écrits de Londres et dernières lettres*. Op.cit

²⁵ Plató. *La República*. Barcelona, Fundació Bernat Metge. Llibre VI, 493 c.

social, que en llenguatge marxista podríem assimilar-lo a la força que desferma l'alienació, pervertiria l'ànima dels individus ocultant-los la vertadera realitat –és també una altra possible explicació del conegut mite de la caverna de Plató. Els homes no volen descobrir la “veritat” perquè representa un afrontament massa dolorós amb la “realitat” quotidiana. Dit per Simone Weil, la societat és la caverna i la sortida és la soledat²⁶. Els homes prefereixen viure amagats rera el vel que no fa descobrir la certesa.

Aquest posicionament contra allò social i la crítica ferotge contra Roma i Israel, es pot seguir també a través de dos breus reflexions assagístiques amb els títols “El gran animal” i “Israel” recollides al volum *La gravetat i la gràcia*²⁷ publicades per primera vegada el 1947. La desconfiança d'allò social es reflexaria quan la força cega d'aquest és susceptible d'atreure tota la idolatria de l'individu. En aquest aspecte coincideixo amb Simone Weil, allò social aliena i perverteix les consciències dels individus que es sotmeten a la seva tirania i realitzen un procés de transcendència erroni. És a dir, aquesta força cega esdevé potència de transcendència i allò col·lectiu esdevé objecte susceptible d'idolatria. Això és el que reprova Weil. Fins aquí cap retret. El problema ve quan això es trasllada a l'antisemitisme i es fa un acció comparada mal declinada, i per tant mal resolta. Per a Weil Roma i Israel eren dues “grans bèsties”. Roma era imperialista i atea, i Israel era la gran bèstia religiosa. I ho diu sense embuts: “Ni un ni l'altre són dignes de ser estimats. La gran bèstia és sempre fastigosa”. Per a l'autora els dos pobles són greus, és a dir, pesen massa metafísicament i no poden fer un camí cap a la transcendència.

La rellevància del culte imperial romà juntament amb el concepte de ciutadania que volia reunir sota un mateix sentiment i legalitat a tots els habitants de l'imperi, li recordava massa al desig legislatiu de la religió d'Israel. La religió jueva és la religió d'un poble, que malgrat s'hagi dispersat per la diàspora, la pràctica religiosa i legal li va permetre la seva existència en el temps. Aquest és el problema que té Weil: la identificació d'un poble - estat amb una

²⁶ Weil, Simone: “El gros animal” dins de *Le pesanteur et la grâce*.

²⁷ Weil, Simone. *La pesanteur et la grâce*. París, Librairie Plon, 1947.

religió. Ella vol ser catòlica, és a dir, universal. Li espanta la idea d'un nacionalisme religiós d'Israel perquè realitza un trasllat no encertat i mal formulat entre Roma i Israel. I aquí és on s'equivoca. La balança de la mesura que reivindica sempre en els seus estudis d'acord amb els clàssics grecs no és la que aplica a la comparació entre Israel i Roma.

Malgrat tot, reconeix que si el cristianisme ha nascut a Judea, sota dominació romana –i ella sap molt bé tot allò de la influència de Roma sobre el cristianisme. Aquest és l'església romana, que ella criticarà sempre: és Roma qui ha pervertit el sentit primigeni del cristianisme- també porta però l'esperit "dels tres fills de Noè". Sap que el vincle del cristianisme amb el judaisme no pot ser dissimulat.

III. Conclusió

Arribem al final d'aquest recorregut pel boscatge potser més tenebrós del llegat weillià. Com deia al principi aquest llegat és per una banda cristal·lí, radicalment nou, i la seva escriptura passa la maroma sempre al costat del precipici. Un pensament que ens vol tibar com a éssers que pensem. Ara bé, quan el tibem ens trobem amb aquests texts sorprenents per l'odi que desvetllen, i pels plantejaments tan mal estudiats. Estrany a causa de la seva intel·ligència. Aquest antisemitisme embruta el seu missatge. Un discurs filosòfic dels més interessants del segle XX resta enterbolit per aquests estudis.

Amb aquest tema ningú s'hi posa. Tothom en canta lloances – que li fan més mal que bé- però es giren d'esquena davant d'aquest conflicte. A més a més en català, l'autora no és estudiada. Això no sorprèn pel descrèdit de les editorials i de les institucions d'aquest país per la filosofia i l'assaig. És una bona mostra de la por a pensar críticament, sense baranes, a l'isolament i rigorositat que comporta escriure un assaig. Segurament és que molts intel·lectuals –i més a casa nostra- encara són a la caverna. Sortir-se'n, com deia Weil, és la solitud.

Avui a Girona em torno a sentir sol.

Moltes gràcies per haver-me escoltat.

Barcelona, hivern 2007

*** Aquest text fou la conferència llegida a Girona el dia 23 de gener del 2007 dins del cicle "Pensadors jueus" que organitzava l'Institut d'Estudis Nahmànides amb la col·laboració de la Càtedra Ferrater Mora de la UDG. Hivern - primavera 2007.**